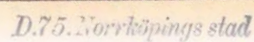

Ann-Charlott Feldt

Inför planläggning inom Ljura 1:2

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning och bakgrund	4
Syfte	4
Metod och dokumentation	4
Utredningsresultat	4
Slutsatser och åtgärdsförslag	7
Referenser	7
Tekniska uppgifter	8

Omslagsbild: Rektifierat utsnitt ur karta upprättad i samband med laga delning av åkerjord 1749 (LMS D75-1:15) med utredningsområdet utmärkt.

Ö S T E R G Ö T L A N D S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandsmuseum.se • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

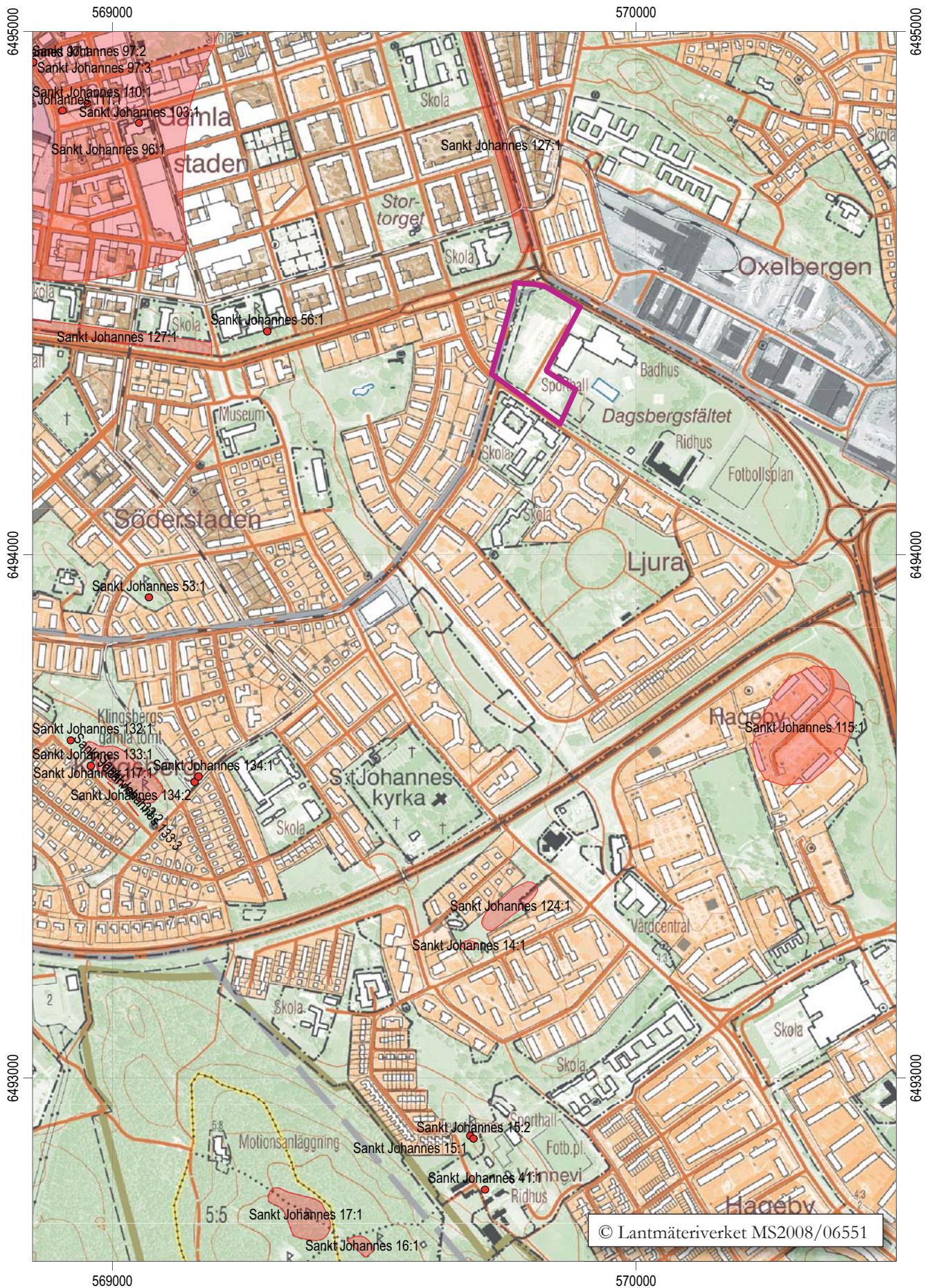
Inför detaljplaneläggning inom fastigheten Ljura 1:2, Norrköpings stad och kommun, har Östergötlands museum utfört en arkeologisk utredning etapp 1 utan KML-beslut. Det aktuella utredningsområdet är ca 25 000 m² stort och utgörs idag till största delen av en parkeringsplats med omgivande grönytor.

Utredningsområdet är beläget norr om den historiska fastigheten Ljura på Norrköpings stads ägor. De historiska kartorna över stadens jordar, från år 1636 och framåt, visar att området huvudsakligen utgjorts av åker med inslag av ängsmark. Det finns inga fasta fornlämningar eller övriga kulturhistoriska lämningar registrerade eller på annat sätt dokumenterade inom utredningsområdet. Vid fältbesiktning konstaterades att området är starkt påverkat av sentida urschaktning och därför bedömer Östergötlands museum att några ytterligare arkeologiska åtgärder inte behöver utföras inom planområdet.

Beslut om eventuella fortsatta arkeologiska åtgärder fattas av Kultur- och samhällsbyggnadsenheten vid Länsstyrelsen Östergötland.

Ann-Charlott Feldt
1:e antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan, blad 64F 9g SO och 64F 9b SV, med undersökningsområdet markerat. Skala 1:10 000.

Inledning och bakgrund

Östergötlands museum har utfört en arkeologisk utredning etapp 1 inför planläggningsarbete inom fastigheten Ljura 1:2 i Norrköpings kommun. Det aktuella utredningsområdet är ca 25 000 m² stort och utgörs idag till största del av en parkeringsplats med inslag av grönytor.

Den arkeologiska utredningen utfördes på uppdrag av Norrköpings kommun som även svarade för utredningskostnaderna. Arbetet utfördes utan länsstyrelsebeslut enligt Kulturminneslagen (KML). Fältarbetet utfördes 2011-10-05 av avdelningschef Marie Ohlsén. Kart- och arkivstudier har utförts av 1:e antikvarie Ann-Charlott Feldt med bidrag av antikvarie Anders Persson. Ann-Charlott Feldt har sammanställt rapporten. I utredningsarbetet har även antikvarie Mats Magnusson deltagit.

Syfte

Syftet med den arkeologiska utredningen var att påvisa huruvida sedan tidigare ej kända forn- och kulturlämningar finns inom aktuellt utredningsområde. Utöver detta skulle eventuella presumtiva lägen, så kallade utredningsobjekt (objekt), för fornlämningar lokaliseras inom utredningsområdet.

Utredningen skulle även ge förslag på vidare antikvariska åtgärder på de platser där fornlämning eller möjlig fornlämning var belägen inför en eventuell exploatering. Lämningar som påträffades vid utredningen skulle dokumenteras avseende typ och utbredning.

Utredningens resultat skall utgöra underlagsmaterial i den fortsatta planeringsprocessen samt ligga till grund för länsstyrelsens bedömning i ärendet.

Metod och dokumentation

Utredningen innehöll tre huvudmoment:

- Kart- och arkivstudier
- Fältbesiktning av utredningsområdet
- Sammanställning av resultaten i rapportform

Utredningen inleddes med en kart- och arkivgenomgång. Kartstudierna, med tyngdpunkt på äldre kartmaterial, syftade till att ge en kulturhistorisk bakgrundsbild av landskapet samt ge underlag och stöd för lokalisering av sedan tidigare ej registrerade lämningar inom utredningsområdet. En arkivgenomgång av Östergötlands museums topografiska arkiv, Lantmäteriets digitala arkiv och Fornminnesregistret/FMIS samt ytterligare relevanta register har även genomförts. Därefter utfördes en besiktning i fält av området.

En kortfattad skrivelse, daterad 2011-10-10, där utredningsresultatet meddelades uppdragsgivaren och Länsstyrelsen Östergötland, översändes direkt efter att kart- och arkivstudierna och fältbesiktningen utförts (Ohlsén & Persson 2011).

Utredningsresultat

Motala ström har alltid spelat en viktig roll för Norrköpingstrakten, något som förhistoriska boplatser och hällristningar i området visar. Vid mitten av 1300-talet fick Norrköping stadsprivilegier. Det bevarade skriftliga källmaterialet från den medeltida perioden är emellertid mycket sparsamt, men sannolikt var fiske och kvarndrift viktiga näringar under medeltiden. Först under 1500-talet finns det mer uppgifter om stadens handel, hantverk och andra näringar (Broberg 1984).

Det aktuella utredningsområdet ligger ca 1 km söder om Motala ström och ca 650 m sydöst om Norrköpings medeltida stadsområde (RAÄ 96:1, Sankt Johannes). Fastigheten Ljura 1:2 har fått sitt namn från den medeltida gården Ljura (RAÄ 115:1, Sankt Johannes), som är känd från 1384 (FMIS, Franzén 1937:87) och som legat ca 680 m sydöst om det nu aktuella området. Utredningsområdet ligger utmed den, sannolikt, medeltida utfartsvägen från Norrköping till Dagsberg och vidare ut mot Vikbolandet och Skenäs, i ett område som tidigare ingick i stadens jordar.

Arkeologiska utredningar och undersökningar i närområdet

Det har inte utförts några arkeologiska undersökningar eller utredningar inom det nu aktuella området. Inom Ljura bys mark har en utredning etapp 1 och 2 samt en förundersökning utförts i samband med utbyggnaden av Söderleden och en trafikplats vid Ljura bytomt (RAÄ 115). Dessa arbeten (Svarvar 2006 och 2007) berör dock inte det nu aktuella området. Inom Norrköpings medeltida stadsområde (RAÄ 96:1, Sankt Johannes) har ett stort antal undersökningar genomförts (Östergötlands museums topografiska arkiv) men dessa har ingen koppling till utredningsområdet.

De historiska kartorna

I det historiska kartmaterialet framgår att utredningsområdet är beläget på den sydöstra delen av Norrköpings stads jordar, strax norr om Ljura bys mark. Skälet till att området idag har fastighetsbeteckningen Ljura 1:2 har inte utretts närmare då detta inte bedömts vara av någon större vikt ur arkeologiskt hänseende. Fram åtminstone t o m den häradsekonomiska kartan (RAK id J112-56-16 Styrstad) som upprättas 1868-77 utgörs platsen för utredningen av Norrköpings stadsjordar.

Utredningsområdet går att följa på flera kartor bakåt i tiden till den äldsta kartan över stadens jordar upprättad 1636 (LMS D75-1:d4:5-7). Området utgörs under hela denna tid av åker- och ängsmark. År 1749 upprättas en karta i samband med en laga delning av åkerjord (LMS D75-1:15, se omslagsbild) som berör bl a det nu aktuella utredningsområdet. Där beskrivs området som en del av *Södra Åkertäppan utmed Dagsbergavägen*. Jorden uppges bestå av lerjord och sandmylla och i området har

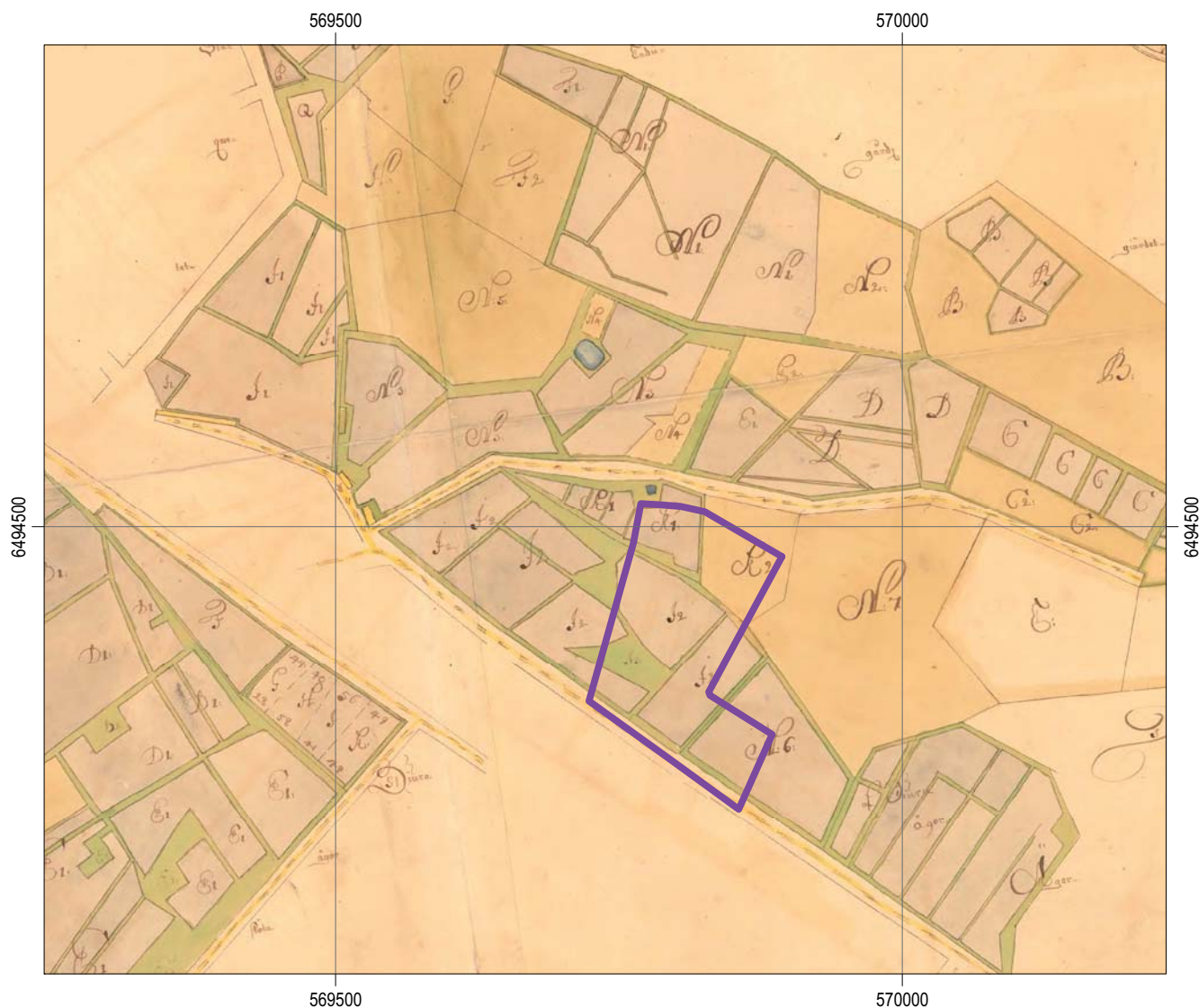
det tidigare funnits inslag av lindvall. Som en kuriositet kan nämnas att det i kartbeskrivningen poängteras att sandmyllan *hålles för bäst til Tobaks-plantering*.

Först i och med den äldre ekonomiska kartan från 1947 (8G 9e Norrköping) finns en ny användning av området. Det benämns då Dagsbergsfältet, tillsammans med en yta som tidigare utgjorts av åkermark hörande till Ljura by. Namnet kommer av Dagsbergsvägen som löper längs fältets södra sida och som går att följa i de historiska kartorna ner i 1600-talet. I fältets sydöstra del finns då ett ridhus och en ridbana. Vid mitten av 1900-talet byggs Ljuraskolan söder om Dagsbergsvägen och på den nordvästra delen av fältet uppförs en gymnastikbyggnad. Centralbadhuset uppförs i början av 1970-talet i anslutning till gymnastikbyggnaden.

Fältbesiktning

En fältbesiktning utfördes på plats den 5 oktober 2011. Då bedömdes att några ytterligare arkeologiska åtgärder inte behöver utföras inom planområdet. Området är starkt påverkat av urschaktning med plats för parkering, mindre vägar, byggnader och trädplanteringar.

Några fasta fornlämningar eller övriga kulturhistoriska lämningar finns inte registrerade eller på annat sätt dokumenterade inom utredningsområdet och sannolikheten för att dolda sådana skulle finnas ansågs som låg.

Figur 3. Rektifierat utsnitt ur karta över Norrköpings stads jordar från år 1695 (LMS D75-1:5) med utredningsområdet utmärkt. I den sydöstra delen av kartbilden finns ett mindre parti av Ljura bys norra åkermark inritad. Skala 1:6 000.

Figur 4. Rektifierat utsnitt ur karta över Norrköpings stad från år 1853 (LMM 05-nkg-224a) med utredningsområdet utmärkt. Skala 1:6 000.

Slutsatser och åtgärdsförslag

Utifrån den genomförda arkeologiska utredningen etapp 1 bedömer Östergötland museum att sannolikheten för att dolda sådana skulle finnas inom utredningsområdet är låg och anser därför att några ytterligare arkeologiska åtgärder inte behöver utföras inom utrett område.

Beslut om eventuella fortsatta arkeologiska åtgärder fattas av Kultur- och samhällsbyggnadsenheten vid Länsstyrelsen Östergötland.

Referenser

- Broberg, B. 1984. *Norrköping. Medeltidsstaden 50*. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer, Rapport. Göteborg.
- Franzén G. 1937. *Vikbolandets by- och gårdsnamn* (Diss). Uppsala universitet. Uppsala
- Ohlsén M. & Persson A. 2011. Resultat av kart- och arkivstudier på fastigheten Ljura 1:2, Norrköpings stad och kommun, Östergötlands län. Skrivelse tillställd Norrköpings kommun, Per Haupt, daterad 2011-10-10. Arkivhandling, Östergötlands museum.
- Svarvar K. 2006. *Trafikplats vid Ljura bytomt*. Arkeologisk förundersökning, RAÄ 115, S:t Johannes socken, Norrköpings kommun, Östergötlands län. Rapport 2006:65, Östergötlands länsmuseum.
- Svarvar K. 2007. *Utbyggnad av Söderleden. Etappen Vilbergen – trafikplats Ljura*. Arkeologisk utredning etapp 1 och 2, S:t Johannes socken, Norrköpings kommun, Östergötlands län. Rapport 2007:78, Östergötlands länsmuseum.
- Topografiska arkivet, Östergötlands museum
- Digitala arkiv
Fornminnesregistret (FMIS) för S:t Johannes socken.
<http://www.raa.se/cms/fornsok/start.html>
- Kartmaterial
Lantmäteristyrelsen (LMS), Lantmäterimyndigheten (LMM), Rikets allmänna kartverk (RAK)
LMS D75-1:d4:5-7, Norrköpings stad, Geometrisk avmätning, 1636
LMS D75-1:5, Norrköpings stad, Mätning, 1695
LMS D75-1:15, Norrköpings stad, Laga delning, 1749
LMS D163-22:1, Ljura 1-4, S:t Johannes sn, Geometrisk avmätning, 1694
LMM 05-nkg-224a, Norrköpings stad, Karta, 1853
RAK id J112-56-16 Styrstad, Häradsekonomska kartan, 1868-1877
RAK id J133-8G9e48 Norrköping, Ekonomiska kartan 1947

Tekniska uppgifter

Plats	Ljura 1:2
Socken	S:t Johannes
Stad	Norrköping
Kommun	Norrköping
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnr	Invid RAÄ 115
Ekonomiska kartans blad	8G 9e Norrköping
Fastighetskartans blad	64F 9g SO
Koordinater (N/E)	6494400/569795 (mittpunkt)
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning etapp 1 utan KML-beslut
Länsstyrelsens dnr	-
Länsstyrelsens handläggare	-
Länsstyrelsens beslut	-
ÖLM dnr	363/11
ÖLM projekt nr	531286
Uppdragsgivare	Norrköpings kommun
Kostnadsansvarig	Norrköpings kommun
Projektledare	Anders Persson
Personal	Ann-Charlott Feldt, Marie Ohlsén, Mats Magnusson
Fältarbetstid	2011-10-05
Totalt utreddes	ca 25 000 m ²
Fynd	-
Foto filmnr	Digitala bilder
Analys	-
Grafik	Ann-Charlott Feldt
Renritning	-
Grafisk form	Lasse Norr
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273	Rapport 2011:87 © Östergötlands museum

Inför detaljplaneläggning inom fastigheten Ljura 1:2, Norrköpings stad och kommun, har Östergötlands museum utfört en arkeologisk utredning etapp 1. Det aktuella utredningsområdet är ca 25 000 m² stort.

Utredningsområdet är beläget norr om den historiska fastigheten Ljura på Norrköpings stads ägor. De historiska kartorna över stadens jordar, från år 1636 och framåt, visar att området huvudsakligen utgjorts av åker med inslag av ängsmark. Det finns inga fasta fornlämningar eller övriga kulturhistoriska lämningar registrerade eller på annat sätt dokumenterade inom utredningsområdet. Vid fältbesiktning konstaterades att området är starkt påverkat av sentida urschaktning och därför bedömer Östergötlands museum att några ytterligare arkeologiska åtgärder inte behöver utföras inom planområdet.